

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริม และเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการศึกษาของโรงเรียน : กรณีศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาแห่งหนึ่ง ในสังกัดสำนักงานศึกษา กรุงเทพมหานคร ครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีการระบวนการวิจัย ดังต่อไปนี้

กรณีศึกษาที่ใช้ในการวิจัย

กรณีศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ คือ โรงเรียนประถมศึกษาแห่งหนึ่งสังกัดสำนักงานศึกษา กรุงเทพมหานคร และชุมชนที่แวดล้อมโรงเรียน การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยเลือกศึกษาจาก โรงเรียนแห่งหนึ่ง ในสังกัดสำนักงานศึกษา กรุงเทพมหานคร และชุมชนที่แวดล้อมโรงเรียน เพราะเป็น โรงเรียนในเขตเมืองที่ยังคงลักษณะความเป็นชนบทค่อนข้างมาก มีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน ทั้งนี้มีผู้นำชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงแหล่งเรียนรู้ต่างๆ โรงเรียนสามารถดึงจุดเด่นของชุมชนมาร่วมจัดการศึกษากับ โรงเรียนได้ สภาพทางกายภาพของชุมชน มีสวนหมาก สวนพลู สวนมะพร้าว และสภาพทางสังคมปรากฏว่าคนในชุมชนรู้จักกันเป็นอย่างดี มีการรวมตัวเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง

ในอดีตโรงเรียนสามารถดึงจุดเด่นของชุมชนมาร่วมจัดการศึกษาและร่วมกิจกรรมของทางโรงเรียน ได้สูงมาก แต่ในปัจจุบันการมีส่วนร่วมในด้านต่างๆ ของชุมชนกับ โรงเรียนแทบจะไม่มีส่วนร่วมใดๆ เลย

วิธีเลือกกรณีศึกษา

ผู้วิจัย โดยความเห็นชอบของอาจารย์ที่ปรึกษา เลือกโรงเรียนแห่งหนึ่ง ในสังกัดสำนักงานศึกษา โดยพิจารณาจากเกณฑ์เบื้องต้น 3 ประการ คือ

1. โรงเรียนประถมศึกษาแห่งหนึ่ง มีลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบท ชุมชนมีความเข้มแข็ง มีสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติกลางใจเมือง

2. ชุมชนของโรงเรียนเป็นชุมชนที่มีความเป็นพลวัตสูงโดยสภาพทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง การปกครองและสังคมวัฒนธรรมของชุมชนรอบโรงเรียนแห่งนี้มีความเคลื่อนไหวอย่างรวดเร็ว แต่สิ่งแวดล้อมทางกายภาพมีเอกลักษณ์ของชุมชนชนบท มีความแตกต่างกันของคนในชุมชน คือ มีคนในชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมและคนต่างท้องถิ่นเข้ามาอยู่อาศัย

3. ขนาดของชุมชนไม่ใหญ่เกินไปและผู้วิจัยสามารถพักอยู่ในสนามวิจัยได้ ทั้งนี้เพื่อให้สามารถศึกษาชุมชนได้อย่างละเอียดลึกซึ้ง

จากเกณฑ์ข้างต้นกรณีศึกษา โรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร

เหตุผลที่เลือกโรงเรียนแห่งนี้ เนื่องจากเป็นย่านอุตสาหกรรมที่มีประชาชนจากต่างภูมิภาคอพยพเข้ามาหางานทำเป็นจำนวนมาก ทำให้มีความเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรมสูงอีกทั้งได้รับอิทธิพลจากการเมืองในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

ตารางที่ 3.1 ลักษณะของโรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษาตามเกณฑ์เบื้องต้น

บริบทที่พิจารณา	โรงเรียน	โรงเรียนแห่งนี้ ในสังกัดสำนักงานการศึกษา	หมายเหตุ
ขนาด	เป็นโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก	- จำนวนครู 16 คน - จำนวนนักเรียน 410 คน	10 มี.ย.2547
ที่ตั้ง		-	-
อายุการก่อตั้ง	อายุ 73 ปี		นับถึงปี 2547
สภาพแวดล้อมของโรงเรียน	สภาพแวดล้อมของโรงเรียนประกอบด้วย พื้นที่เกษตรกรรม วัด โรงงานอุตสาหกรรม หมู่บ้านจัดสรรและบ้านพักของประชาชนโดยส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม		
พลวัตของชุมชน	ชุมชนมีความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงสูงทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมวัฒนธรรมโดยโรงเรียนตั้งอยู่ในชุมชนที่มีประชาชนจากต่างภูมิภาคอพยพเข้ามาอยู่ในท้องถิ่นเป็นจำนวนมาก		
ชุมชนของโรงเรียน	อยู่ในสภาพแวดล้อมของชุมชนคล้ายชนบท มีการปลูกต้นไม้ พืช ผัก ไม้ดอกไม้ประดับ		

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่าโรงเรียนมีสภาพแวดล้อม โดยตั้งอยู่ในชุมชนที่มีพลวัตสูง ซึ่งลักษณะเช่นนี้ตรงกับเกณฑ์เบื้องต้นในการเลือกโรงเรียนและชุมชนเพื่อใช้เป็นกรณีศึกษาในการวิจัยครั้งนี้

ขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนในการเก็บรวม 2 ขั้นตอน คือ

1. เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของชุมชนและโรงเรียน โดยศึกษาจากสมุดหมายเหตุรายวัน สมุดนิเทศสารสนเทศโรงเรียน บันทึกประวัติชุมชนของสำนักงานเขต
2. เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) จำนวน 13 คน โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ 1) กรรมการมูลนิธิ และกรรมการสถานศึกษาโรงเรียน 4 คน 2) ผู้นำชุมชน 4 คน 3) ผู้บริหาร โรงเรียน และครู 3 คน 4) พระสงฆ์ 2 รูป นอกจากผู้ให้ข่าวสารสำคัญทั้ง 13 คน แล้ว ผู้วิจัยยังเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องอีก 10 คน

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการหลัก 4 วิธีคือ

1. การศึกษาเอกสาร (documentary study) ใช้วิธีการนี้ทั้งในส่วนของการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียน
2. การสังเกต (observation) ใช้ทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant as observer) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (complete observer)
3. การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (formal interview)
4. การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (informal interview) โดยการสัมภาษณ์ ใช้ทั้งการสัมภาษณ์แบบเปิดกว้าง (open interview) และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (indepth interview) เพื่อศึกษาข้อมูลทั้งในส่วนของการศึกษาชุมชนและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียน

ระยะเวลาในการวิจัย

หลังจากที่ได้รับอนุมัติให้ทำการวิจัยแล้ว ผู้วิจัยใช้เวลาในการวิจัยตลอดโครงการเป็นเวลาเกือบ 2 ปี เริ่มจากเดือนกันยายน 2546 ถึง มิถุนายน 2548 จำแนกเป็นกิจกรรมใหญ่ 3 กิจกรรม ดังนี้

1. เตรียมการเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การทบทวนเอกสาร การสร้างแนวคำถาม แนวการสังเกต แนวการศึกษาเอกสาร และการกำหนดแผนการเก็บข้อมูล โดยละเอียด โดยเริ่มจากเดือนเดือนกันยายน 2546 ถึง ธันวาคม 2546 เป็นเวลา 4 เดือน
2. เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ทั้งส่วนของการศึกษาสภาพภาพชุมชนและการศึกษาข้อมูลเชิงลึกเพื่อตอบปัญหาวิจัยจากบุคคลต่างๆ เริ่มตั้งแต่ เดือนกันยายน 2546 ถึง มีนาคม 2547 เป็นเวลา 7 เดือน
3. วิเคราะห์/สังเคราะห์ข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลซ้ำ และเขียนรายงานการวิจัย เริ่มตั้งแต่เดือนเมษายน 2547 ถึง มิถุนายน 2547 เป็นเวลา 3 เดือน